

DOI 10.37491/UNZ.111.6
УДК 351:37:355.01-057.36

Оксана ВОЗНА¹

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ІНТЕГРАЦІЇ ВETERANІВ У ОСВІТНЮ СИСТЕМУ ПІДГОТОВКИ НАСЕЛЕННЯ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ

Проаналізовано роль ветеранів війни у формуванні та розвитку системи підготовки населення України до національного спротиву в умовах сучасних безпекових викликів. Обґрунтовано, що сталий розвиток держави та ефективність забезпечення національної безпеки безпосередньо залежать від рівня громадянської свідомості, готовності суспільства до колективних дій і усвідомлення відповідальності за захист суверенітету та територіальної цілісності України. Особливу увагу приділено соціально-політичному та освітньому вимірам національного спротиву, а також міждисциплінарному характерові підготовки цивільного населення до дій в умовах воєнних і кризових ситуацій. Обґрунтовано потенціал ветеранів війни як носіїв унікального бойового, соціального та ціннісного досвіду, здатних виступати ключовими агентами трансляції національно-патріотичних і безпекових настанов. Проаналізовано нормативно-правові засади інтеграції ветеранів у сферу освіти, зокрема в контексті реалізації державної політики соціальної та професійної адаптації, а також впровадження методичних рекомендацій щодо їх працевлаштування в системі освіти, зокрема на посади вчителів навчального предмета «Захист України». Окреслено основні переваги залу-

¹ головна спеціалістка відділу дошкільної та загальної середньої освіти, Департамент освіти та науки Хмельницької обласної державної адміністрації, oksana.vozna.91@ukr.net, <https://orcid.org/0009-0004-4584-0043>.

чення ветеранів до освітнього процесу, зокрема підвищення практичної спрямованості навчання, формування у здобувачів освіти компетентностей у сфері безпеки, оборони та цивільного захисту, а також посилення мотивації й громадянської відповідальності молоді. Визначено ключові обмеження інтеграції ветеранів у педагогічну діяльність та запропоновано шляхи їх подолання, включно з психологічним супроводом, методичним забезпеченням і вдосконаленням механізмів оцінювання ефективності освітньої діяльності. Зроблено висновок про доцільність розвитку компетентнісно орієнтованих підходів до оплати праці ветеранів як важливої умови ефективного використання їхнього потенціалу в системі підготовки населення до національного спротиву.

Ключові слова: публічне управління, менеджмент, підбір кадрів, органи місцевого самоврядування, регіональний рівень, національний спротив, національна безпека, ветерани війни, інтеграція ветеранів, освітня система, «Захист України», громадянська та оборонна свідомість, підготовка цивільного населення, територіальна оборона.

Постановка проблеми. Підготовка населення до національного спротиву в умовах російсько-української війни є ключовим елементом забезпечення обороноздатності держави та суспільної стійкості. Національний спротив охоплює не лише збройну боротьбу регулярних військових формувань, а й активну участь цивільного населення у формуванні цілісної системи протидії агресору та формуванню мобілізаційних ресурсів. Вагому роль у цій системі відіграють ветерани війни як носії унікального бойового досвіду та важливий кадровий ресурс, зокрема у контексті їх залучення в закладах освіти під час викладання навчального предмета «Захист України».

Ветеранська політика та освітня політика посідають важливе місце серед пріоритетів розвитку державної політики України в цілому. Починаючи з 2014 року, Україна функціонує в умовах збройної агресії з боку росії. З початком повномасштабного вторгнення у 2022 році спостерігається стійка тенденція до зростання кількості осіб, які отримують статус ветерана війни. З огляду на тривалість воєнного протистояння, зазначена динаміка зумовлює об'єктивну необхідність запровадження комплексних і результативних заходів, спрямованих на інтеграцію ветеранів в освітню систему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність дослідження обумовлена також необхідністю забезпечення комплексного підходу до професійної та соціальної адаптації ветеранів, що сприяє трансляції цінностей національної безпеки та формуванню практичних компетентностей у громадян. Крім того, врахування практичного досвіду ветеранів у освітньому процесі підвищує ефективність системи підготовки населення до національного спротиву, що стає особливо важливим у контексті сучасних безпекових викликів, загроз територіальній цілісності та потреби у формуванні стійкого громадянського суспільства. Таким чином, дослідження

проблем інтеграції ветеранів у систему освіти та їхнього залучення до формування компетентностей у населення в сфері безпеки та національного спротиву є науково та соціально значущим, оскільки поєднує оборонну, освітню та соціальну функції державної політики.

Це питання у своїх працях розглядають такі вчені, як: Д. Бовсунюк, П. Годлевський, А. Кашуба, В. Ковальський, І. Пеша, О. Протас, Н. Тілікіна та багато інших. Однак проблематика залишається не до кінця розкритою і потребує ґрунтовного та структурованого дослідження.

Метою дослідження є аналіз державної політики інтеграції ветеранів війни в освітню систему України та визначення їхнього потенціалу для формування компетентностей у громадян у сфері національної безпеки та підготовки населення до національного спротиву.

Виклад основного матеріалу. Існування та сталий розвиток сучасної держави безпосередньо залежать від рівня усвідомлення громадянами власної ролі в забезпеченні національної безпеки, а також відповідальності за захист суверенітету, незалежності та територіальної цілісності держави.

Починаючи з 2014 року, українське суспільство продемонструвало високий рівень самоорганізації, національно-патріотичної та оборонної свідомості, що засвідчило наявність значного потенціалу громадянської готовності до захисту держави. Із початком повномасштабного вторгнення росії в Україну, а також в умовах зростання внутрішніх і зовнішніх безпекових загроз, зазначені тенденції набули подальшого розвитку та посилення.

Реакція держави та суспільства на сучасні виклики, ризики й загрози значною мірою визначає рівень стійкості національної системи безпеки та оборони. У цьому контексті розвиток системи підготовки громадян до національного спротиву доцільно розглядати не лише як складову оборонної політики, а й як міждисциплінарний соціально-політичний процес, що охоплює освітню, правову, інформаційну та ціннісну сфери суспільного життя.

У системі формування системи національного спротиву особливе місце посідають ветерани, які виступають важливою сполучною ланкою між громадянським суспільством і державною системою підготовки населення до національного спротиву. З соціологічного погляду, ветерани є носіями високого рівня соціального капіталу, суспільної довіри та легітимного авторитету, що зумовлює їхню здатність впливати на формування громадянських і оборонних настанов у різних соціальних групах. Їхній бойовий досвід і участь у захисті держави сприяють трансляції цінностей національної ідентичності, відповідальності та готовності до колективних дій в умовах загрози.

У безпековому вимірі ветерани розглядаються як важливий ресурс підвищення оборонної спроможності держави, зокрема в контексті розвитку територіальної оборони, руху опору та підготовки цивільного населення до дій в умовах кризових і воєнних ситуацій.

Інтеграція ветеранів у систему підготовки населення до національного спротиву через освітні інституції сприяє підвищенню практичної ефективності відповідних заходів, формуванню у громадян необхідних компетентностей із безпеки та оборони, а також посиленню координації та взаємодії між інституціями сектору безпеки і оборони, закладами освіти та громадянським суспільством.

У Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їхнього соціального захисту» зазначається, що ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав, а до ветеранів війни належать учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни [1].

Абзацом 7 загальних положень Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.11.2024 р. № 1209, визначено, що ветеран/ветеранка — учасник/учасниця бойових дій, особа з інвалідністю внаслідок війни, особа, яка має особливі заслуги перед Батьківщиною, загиблій(а) (померлий(а)) Захисник чи Захисниця України, які виконували бойові завдання із захисту України, її незалежності, суверенітету та територіальної цілісності [2].

Як вважає О. Л. Протас, «інтеграція ветеранів у цивільне життя є кінцевою метою процесу соціальної реабілітації, що передбачає повноцінне включення ветерана в соціальні, економічні та культурні відносини суспільства. У теоретичному вимірі соціальна інтеграція трактується як процес відновлення взаємозв'язків між особистістю та суспільством, де обидві сторони адаптуються до нових умов» [3].

На нашу думку, інтеграція ветеранів — це комплексний процес включення ветеранів війни в повноцінне цивільне життя, що передбачає створення умов для їхньої активної участі в соціальній, економічній, професійній та громадській діяльності, реалізації прав і обов'язків, доступу до соціальних, освітніх та професійних можливостей, забезпечення рівності можливостей і рівного доступу до ресурсів суспільства. Інтеграція передбачає не лише адаптацію ветеранів до цивільних соціальних структур, але й системну участь державних, місцевих органів влади, бізнесу та громадянського суспільства в забезпеченні їхнього включення до життєвих процесів суспільства на засадах інклюзії, рівності та взаємної підтримки [4].

На думку О. Г. Розізнаного, ветерани часто стикаються з труднощами інтеграції в цивільне життя через відмінності між воєнним та мирним середовищем, що призводить до відчуження, внутрішніх конфліктів, втрати соціальної ідентичності. Проблеми працевлаштування та брак цивільних навичок ускладнюють адаптацію, а складнощі у взаємодії з цивільними колективами і страх втрати авторитету додатково поглиблюють ці виклики [5].

Державна політика у сфері інтеграції ветеранів ґрунтується на системі законодавчих і програмних актів, що забезпечують комплексну підтримку осіб у частині їхньої адаптації до мирного життя після участі в бойових діях. Відповідно до абз. 3 п. 5 ст. 8 Закону України «Про соціальний і

правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», право на соціальну та професійну адаптацію мають особи, які звільняються з військової служби і належать до категорії ветеранів війни (а також члени їхніх сімей та родичі загиблих) [6].

Реалізація заходів із інтеграції ветеранів, їхньої соціальної та професійної адаптації покладається на Міністерство у справах ветеранів України. Механізм забезпечення такої інтеграції регламентується постановою Кабінету Міністрів України № 432 від 21 червня 2017 р., якою затверджено «Порядок та умови забезпечення соціальної та професійної адаптації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України» [7].

Отже, держава взяла на себе зобов'язання забезпечити ветеранам правовий супровід і базовий комплекс гарантій у процесі інтеграції до цивільного життя, зокрема і у сферу освіти.

Соціальна інтеграція та адаптація ветеранів війни та учасників бойових дій є складним питанням, яке і досі не є повністю дослідженим, особливо широкий спектр роботи саме в українському контексті, де потрібно зважати на багато чинників, наприклад культурні/релігійні особливості, вмотивованість тощо [8].

У межах цього дослідження вважаємо за доцільне уточнити зміст окремих базових понять, оскільки їх нормативно-правове трактування не повною мірою відображає специфіку предмета дослідження. Зокрема, законодавче визначення поняття «ветеран війни» фіксує передусім правовий статус особи, її соціальні гарантії та підстави набуття відповідного статусу, однак не розкриває потенціалу ветеранів як носіїв унікального досвіду, що може бути використаний у процесі формування компетентностей здобувачів освіти, необхідних для участі в національному спротиві. У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне враховувати управлінський, педагогічний та суспільно-безпековий контексти інтеграції ветеранів у сферу освіти.

Вважаємо, що інтеграція ветеранів у сферу освіти є цілеспрямованим і системним процесом залучення ветеранів війни до професійної діяльності в закладах освіти, який передбачає визнання, адаптацію та трансформацію їхнього військового і життєвого досвіду в педагогічні компетентності. Такий процес охоплює створення належних умов для професійної перепідготовки, підвищення кваліфікації, методичного супроводу та професійної адаптації ветеранів з метою ефективного використання їхнього потенціалу у формуванні в здобувачів освіти компетентностей, необхідних для участі в національному спротиві, розвитку громадянської відповідальності та готовності до захисту держави.

У нашому розумінні ветеран війни в освітній системі — це особа, яка має визначений законодавством статус ветерана війни та залучається до освітньої діяльності як носій унікального практичного бойового, громадянського і ціннісно-особистісного досвіду. Участь ветерана в освітньому процесі спрямована на формування громадянської, національно-патріотичної

та безпекової свідомості здобувачів освіти, розвиток їхньої готовності до виконання конституційного обов'язку щодо захисту держави, а також передачу знань, практичних навичок і цінностей, пов'язаних із національним спротивом та безпековою культурою суспільства.

У межах освітнього процесу ветеран війни може виступати суб'єктом формальної, неформальної або інформальної освіти, виконуючи функції вчителя, викладача-практика, наставника, інструктора, лектора чи експерта, що сприяє поєднанню теоретичної підготовки з практичним досвідом і підвищує прикладну спрямованість освітніх програм у сфері національної безпеки та оборони.

У системі формування державної політики у сфері підготовки населення до національного спротиву ключове значення має Закон України «Про основи національного спротиву» [9], який визначає правові та організаційні засади національного спротиву, основи його підготовки та ведення, а також механізми участі громадян у забезпеченні оборони держави. Відповідно до положень цього Закону, підготовка громадян України до національного спротиву є однією з основних складових всеосяжної оборони держави та охоплює систему військово-патріотичного виховання, набуття практичних навичок безпеки, домедичної допомоги, цивільного захисту та готовності населення до дій в умовах воєнних і кризових загроз.

Особливого значення у контексті досліджуваної проблематики набуває Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань підготовки громадян України до національного спротиву» [10], який суттєво оновлює державну політику підготовки громадян до національного спротиву через систему освіти.

У ст. 6² цього Закону зазначено:

«підготовка здобувачів освіти до національного спротиву проводиться з метою набуття громадянами України готовності та здатності виконання конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, військово-патріотичного виховання громадян України, підготовки населення до умов життєдіяльності в районах ведення воєнних (бойових) дій» (п. 1);

«підготовка здобувачів освіти до національного спротиву розпочинається на третьому рівні повної загальної середньої освіти та проводиться у закладах загальної середньої, професійної, фахової передвищої освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності на відповідному рівні повної загальної середньої освіти, шляхом вивчення навчального предмета «Захист України» та здійснення заходів, спрямованих на військово-патріотичне виховання молоді» (п. 4);

«продовження підготовки здобувачів освіти до національного спротиву реалізується шляхом вивчення навчальної дисципліни «Основи національного спротиву» (п. 5) [10].

Отже, вказаним нормативним актом законодавчо закріплюється впровадження нової обов'язкової навчальної дисципліни «Основи національного спротиву» у закладах фахової передвищої та вищої освіти, а також модернізація навчального предмета «Захист України» у закладах загальної середньої освіти.

Фактично йдеться про трансформацію застарілої моделі військового вишколу в українських закладах освіти у сучасну комплексну систему формування безпекових, громадянських та оборонних компетентностей населення, незалежно від віку. Законодавчі зміни спрямовані на створення цілісної багаторівневої системи підготовки громадян до національного спротиву, що охоплює шкільну, фахову передвищу та вищу освіту.

У цьому контексті інтеграція ветеранів війни в освітню систему набуває особливої актуальності, оскільки саме ветерани можуть забезпечити практикоорієнтований компонент викладання нових дисциплін і навчальних модулів, пов'язаних із національним спротивом, територіальною обороною, цивільною стійкістю та безпековою підготовкою населення. Їх залучення дозволяє поєднати нормативно визначені цілі державної політики у сфері національного спротиву з реальним практичним досвідом захисту держави.

Одним із шляхів до інтеграції ветеранів в освітню систему підготовки населення до національного спротиву є залучення їх до роботи в осередках викладання навчального предмета «Захист України». Спільним наказом Міністерства освіти і науки України та Міністерства у справах ветеранів України від 17 червня 2025 р. № 868/483 «Про затвердження рекомендацій щодо працевлаштування ветеранів війни на посаду вчителя/викладача навчального предмета «Захист України» закладів освіти, що забезпечують здобуття повно загальної середньої освіти» (далі — Методичні рекомендації) визначено комплекс умов, процедур та заходів, спрямованих на ефективність освітніх та управлінських процесів, що безпосередньо впливають на якість викладання предмета «Захист України», забезпечують формування ключових компетентностей в учнів та сприяють їхньому всебічному розвитку, а також професійній адаптації ветеранів війни до педагогічної діяльності [11].

На сучасному етапі розвитку освіти в умовах воєнного конфлікту особливо важливо залучати до педагогічного процесу практиків із реальним досвідом військової служби. Методичні рекомендації створюють нормативну основу для професійної інтеграції ветеранів у сферу освіти, що має не лише соціальну, а й освітню цінність. Вони спрямовані на підвищення ефективності викладання предмета «Захист України», інтегруючи практичні навички безпеки, домедичної допомоги та цивільного захисту у шкільну програму.

Метою рекомендацій є забезпечення якісного та безперебійного працевлаштування ветеранів війни на педагогічні посади, а також використання їхнього практичного досвіду для навчання учнів. Основні завдання документа включають:

- визначення критеріїв відбору кандидатів серед ветеранів;
- надання рекомендацій щодо адаптації ветеранів до педагогічної діяльності;
- використання досвіду ветеранів для формування у школярів практичних компетентностей із безпеки та цивільного захисту;
- підтримку соціальної та професійної інтеграції ветеранів у цивільне життя [11].

Таким чином, рекомендації поєднують освітню та соціальну функції, створюючи умови для синергії між військовим досвідом і педагогічною практикою.

Важливо зазначити, що документ ґрунтується на комплексному підході до працевлаштування ветеранів у заклади освіти: встановлюються критерії відбору (фізичний і психічний стан, освітня кваліфікація, наявність актуальних практичних навичок), визначаються рекомендації щодо адаптації ветеранів (тренінги, методичні семінари, супровід педагогічної діяльності), пропонуються організаційні заходи, включаючи адаптацію навчальних програм та оцінювання педагогічної ефективності.

З доктринного погляду, підхід відповідає принципам інклюзивної та адаптивної педагогіки, орієнтованої на специфічні потреби груп, що не мають класичної педагогічної підготовки. Методичні рекомендації створюють платформу для соціальної інтеграції ветеранів у цивільне життя та одночасно сприяють формуванню у здобувачів освіти практичних та життєво важливих навичок, що є складовою розвитку системи підготовки цивільного населення до національного спротиву.

Залучення ветеранів до навчального процесу дозволяє реалізувати принцип навчання через приклад, підвищити мотивацію здобувачів освіти, забезпечити патріотичне виховання та формування ціннісних орієнтирів.

Станом на 01 квітня 2026 р. до Єдиного реєстру ветеранів війни Міністерства у справах ветеранів України внесено інформацію про майже 1,8 млн учасників бойових дій, учасників війни та осіб з інвалідністю внаслідок війни [12], що свідчить про зростання ролі ветеранської політики та актуалізує необхідність пошуку ефективних механізмів соціальної та професійної інтеграції ветеранів, зокрема у сфері освіти та підготовки населення до національного спротиву.

На думку Н. В. Тілікіної, враховуючи значне зростання кількості військовослужбовців та невизначеність ситуації та тривалості російсько-української війни в майбутньому, можна очікувати суттєве збільшення чисельності осіб, які будуть мати статус учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни [13].

Згідно з інформацією Міністра освіти і науки України, озвученою перед початком 2025/2026 навчального року, понад 4 тисячі вчителів працювали за оновленою програмою навчального предмета «Захист України», серед них більше ніж 400 ветеранів передавали свій досвід у шкільних та міжшкільних тренінгових центрах осередків «Захисту України» [14]. У 2025/2026 навчальному році в Хмельницькій області з 42 осередків викладання навчального предмета «Захист України» функціонує 34, у яких педагогічну діяльність здійснюють 134 учителі [15; 16]. Таким чином, наразі ветерани складають близько 10 % педагогічного складу, що забезпечує передачу знань, практичного досвіду та ціннісних орієнтирів, формуючи у здобувачів освіти компетентності, необхідні для національної оборони та громадянської свідомості.

Таке ще досі незначне залучення ветеранів до освітнього процесу забезпечення національного спротиву свідчить про наявний суттєвий потенціал використання їх як цінного кадрового ресурсу, здатного поєднувати педагогічну діяльність із передачею практичного бойового досвіду та формуванням у молодого покоління навичок, необхідних для національного спротиву.

Важливим аспектом інтеграції ветеранів у сферу освіти є наявність певних обмежень, що виникають під час їх залучення до педагогічної діяльності. Ці обмеження зумовлені специфікою їхнього досвіду та необхідністю адаптації до цивільного освітнього середовища, відсутності або недостатньої кількості адаптованих навчальних матеріалів, сценаріїв уроків та методичних рекомендацій. Для кожного з цих обмежень можливі запропоновані нами шляхи подолання, які наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Управлінські та особистісні обмеження залучення ветеранів у сферу освіти та шляхи їх подолання

Обмеження	Шляхи подолання
Психологічна невідповідність окремих ветеранів вимогам педагогічної діяльності	Організація психологічної підтримки та тренінгів із педагогічної майстерності; супровід наставників із досвідом викладання; програми адаптації ветеранів до роботи в освітньому середовищі.
Недостатня методична база для ефективного використання практичного військового досвіду в освітньому процесі	Розробка методичних посібників та навчальних сценаріїв із залученням ветеранів, педагогів і науковців; інтеграція практичних кейсів у навчальні програми з урахуванням специфіки викладання навчального предмета «Захист України».
Відсутність чітких механізмів оцінки ефективності реалізації педагогічних рекомендацій ветеранів	Впровадження системи моніторингу та оцінювання педагогічної діяльності ветеранів, яка включає спостереження за уроками, опитування учнів і аналітичні звіти щодо результатів навчання та ефективності передачі практичного досвіду під час формування оборонної свідомості учнів.

Примітка: розроблено авторкою.

Однією з актуальних проблем залучення ветеранів війни до освітньої діяльності є низький рівень оплати праці. Багато ветеранів, які починають педагогічну діяльність, не мають відповідного педагогічного стажу чи категорії, характерних для педагогів у закладах загальної середньої освіти, або ж вченого звання, як, наприклад, викладачі в закладах вищої освіти. Водночас саме вони становлять кадрову цінність для формування націона-

льної оборонної свідомості та ефективного функціонування системи підготовки населення до національного спротиву, що особливо важливо під час викладання навчального предмета «Захист України». У зв'язку з цим, доцільним є запровадження механізму оплати праці, орієнтованого на професійні компетентності та практичний досвід ветерана, а не лише на педагогічний стаж чи наявність вченого звання. Такий підхід сприятиме заохоченню ветеранів до педагогічної діяльності та ефективному використанню їхнього досвіду в освітньому процесі.

Окремою важливою складовою системи підготовки населення до національного спротиву є національно-патріотичне виховання молоді, яке в сучасних умовах набуває не лише виховного, а й безпекового значення. Формування готовності громадян до захисту держави неможливе без розвитку національної ідентичності, громадянської відповідальності, поваги до військової служби та усвідомлення особистої ролі в забезпеченні оборони держави. У цьому контексті система освіти виконує функцію не лише передачі знань, а й формування ціннісних орієнтирів та мотиваційної готовності молоді до участі в суспільному та безпековому житті держави.

Одним із інструментів національно-патріотичного виховання в Україні є Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»), яка в останні роки набула масового характеру та стала важливим елементом системи формування громадянської та оборонної свідомості молоді. Гра поєднує елементи національно-патріотичного виховання, фізичної підготовки, військово-прикладних навичок, командної взаємодії, лідерства та історико-культурної просвіти. Участь молоді у грі «Джура» сприяє формуванню практичних компетентностей, необхідних для дій в умовах кризових ситуацій, розвитку дисципліни, відповідальності, психологічної стійкості та готовності до захисту держави.

Особливого значення в межах реалізації гри «Джура» набуває залучення ветеранів війни та учасників бойових дій як наставників, інструкторів, експертів тощо. Їхній практичний бойовий досвід, авторитет і ціннісні орієнтири забезпечують прикладний характер підготовки молоді, підвищують довіру до освітньо-виховного процесу та сприяють формуванню реалістичного розуміння сучасних безпекових викликів. Ветерани в межах військово-патріотичної гри можуть здійснювати підготовку учасників із домедициної допомоги, тактичної підготовки, цивільного захисту, виживання в кризових умовах, а також формувати навички командної роботи та лідерства.

Таким чином, військово-патріотична гра «Джура» є не лише елементом позашкільної виховної діяльності, а й важливою складовою державної політики національно-патріотичного виховання та підготовки молоді до національного спротиву. Її розвиток у поєднанні із залученням ветеранів війни створює додаткові можливості для формування стійкого громадянського суспільства, розвитку оборонної свідомості та підвищення рівня готовності молодого покоління до участі в забезпеченні національної безпеки України.

Висновки. Державна політика інтеграції ветеранів війни в Україні в сучасних умовах має розглядатися не лише як складова соціальної або ветеранської політики, а й як стратегічний елемент системи національної безпеки та оборони. Залучення ветеранів до освітньої системи, зокрема до підготовки населення до національного спротиву, трансформує індивідуальний бойовий досвід у суспільний ресурс, здатний забезпечувати стійкість держави в умовах тривалих безпекових загроз. Така інтеграція створює можливості для поєднання процесу соціальної реінтеграції ветеранів із реалізацією суспільно значущих функцій, зокрема щодо формування оборонної свідомості, громадянської відповідальності та розвитку практичних навичок безпеки серед широких верств населення.

При цьому освітня система виступає інституційним середовищем, у якому реалізується синергія ветеранської, освітньої та безпекової політики держави. Інтеграція ветеранів у викладання навчального предмета «Захист України» та суміжні освітні практики, такі як, до прикладу, Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура») забезпечує прикладну спрямованість навчального процесу, підвищує його довіру з боку здобувачів освіти, а також сприяє передачі цінностей національної ідентичності та готовності до захисту держави. У цьому контексті освіта виконує не лише навчальну, а й мобілізаційну, превентивну та ціннісно-формувальну функції в системі національного спротиву.

Наголосимо, що аналіз нормативно-правового та інституційного забезпечення свідчить, що держава вже сформувала базові механізми інтеграції ветеранів у цивільне життя, однак їхній зв'язок із освітньою системою потребує подальшої доктринальної конкретизації та практичного розвитку. Зокрема, актуальними залишаються питання професійної адаптації ветеранів до педагогічної діяльності, методичного супроводу, психологічної підтримки та справедливої моделі оплати праці, орієнтованої на реальні компетентності й практичний досвід. Вирішення цих проблем є необхідною умовою сталого функціонування системи підготовки населення до національного спротиву.

Водночас ухвалення змін до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань підготовки громадян України до національного спротиву» [10] засвідчує перехід держави до системного та обов'язкового формування компетентностей національного спротиву у громадян через освітню систему. Запровадження навчальної дисципліни «Основи національного спротиву» в закладах фахової передвищої та вищої освіти, а також оновлення предмета «Захист України» у закладах загальної середньої освіти, формують нову модель безпекової освіти в Україні. У цій моделі ветерани війни виступають не лише учасниками процесу соціальної адаптації, а й ключовими суб'єктами формування практичних навичок, оборонної свідомості та громадянської стійкості населення.

Таким чином, інтеграція ветеранів в освітню систему підготовки населення до національного спротиву є важливим напрямом державної політики, що поєднує завдання соціальної адаптації ветеранів із формуванням у громадян компетентностей, необхідних для забезпечення національної безпеки та оборони держави. Ефективність такої політики залежить від

створення належних організаційних, правових і соціально-економічних умов для залучення ветеранів до освітньої діяльності та використання їхнього практичного досвіду у процесі підготовки населення до національного спротиву. Ветерани в цій моделі виступають не лише об'єктами соціального захисту, а повноцінними суб'єктами публічної політики, які беруть участь у формуванні безпекових компетентностей громадян, розвитку територіальної оборони, руху опору та підвищенні загального рівня національної стійкості. Такий підхід відповідає сучасним уявленням про всеохоплюючу оборону та резильєнтність суспільства.

Зазначене дозволяє нам визначати державну політику інтеграції ветеранів як цілеспрямовану, комплексну та міжсекторальну діяльність держави, спрямовану на включення ветеранів війни до освітнього процесу як носіїв практичного бойового, ціннісного та громадянського досвіду з метою формування в населення компетентностей у сфері національної безпеки, оборони та цивільної стійкості, забезпечення передачі оборонних знань і практик, а також підвищення спроможності суспільства до організованого та усвідомленого національного спротиву в умовах воєнних і кризових загроз.

Список використаних джерел

1. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту. Закон України від 22.10.1993 р. № 3552–XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/Fo2kO> (дата звернення: 19.01.2026).
2. Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.11.2024 р. № 1209. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/VVUbF> (дата звернення: 19.01.2026).
3. Протас О. Л. Соціальна підтримка ветеранів і їхніх родин: моделі реабілітації та інтеграції. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2025. № 4. С. 100–112. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2025-4-100-112>.
4. Про схвалення Концепції Державної цільової програми «Ветеран. Робота» на 2026–2027 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.10.2025 р. № 1163–р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/GIruj> (дата звернення: 19.01.2026).
5. Розізаний О. Г. Громадські об'єднання ветеранів, організація комунікації між демобілізованими ветеранами і фахівцями супроводу на етапі становлення системи супроводу. *Національні інтереси України*. 2025. № 11 (16). С. 1339–1350. [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-11\(16\)-1339-1350](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-11(16)-1339-1350).
6. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. Закон України від 20.12.1991 р. № 2012–XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/yXVEN> (дата звернення: 19.01.2026).
7. Порядок та умови забезпечення соціальної та професійної адаптації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів загиблих (померлих) ветеранів війни, чле-

- нів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2017 р. № 432. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/yWMeU> (дата звернення: 19.01.2026).
8. Кашуба А., Ковальський В., Годлевський П., Бовсунюк Д. Соціальна інтеграція та адаптація ветеранів та учасників бойових дій в процесі занять адаптивним спортом. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2024. № 6 (179). С. 113–117. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6\(179\).21](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6(179).21).
 9. Про основи національного спротиву від 12.04.2026 р. № 1702–IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/soVki> (дата звернення 19.01.2026).
 10. Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань підготовки громадян України до національного спротиву від 25.03.2026 р. № 4826–IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/UX af> (дата звернення: 23.04.2026).
 11. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо працевлаштування ветеранів війни на посаду вчителя/викладача навчального предмета «Захист України» закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України та Міністерства у справах ветеранів України від 17.06.2025 р. № 868/483. *Міністерство у справах ветеранів України*. URL: <https://t.ly/uHoKm> (дата звернення 19.01.2026).
 12. Міністерство у справах ветеранів війни України. Адміністративні дані в значенні Закону України «Про державну статистику», що збираються Міністерством у справах ветеранів України URL: <https://t.ly/TUrfP> (дата звернення: 23.04.2026).
 13. Тілкіна Н. В., Пеша І. В. Державна ветеранська політика України та шляхи забезпечення її ефективності. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2023. № 5. <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-5-8984>.
 14. Оновлений предмет «Захист України» стане обов'язковим у школах з 2027 року — Лісовий (17.07.25). *Інформаційне агентство УНІАН*. URL: <https://t.ly/S7rMe> (дата звернення: 19.01.2026).
 15. Про внесення змін до розпорядження начальника обласної військової адміністрації від 12.09.2024 р. № 891/2024–р. Розпорядження начальника Хмельницької обласної військової адміністрації від 20.04.2026 р. № 613/2026–р. *Хмельницька обласна військова адміністрація*. URL: <https://t.ly/n6KkT> (дата звернення: 23.04.2026).
 16. Перелік осередків викладання навчального предмета «Захист України» у закладах освіти Хмельницької області. Додаток до розпорядження начальника Хмельницької обласної військової адміністрації від 12.09.2024 р. № 891/2024–р, у ред. Розпорядження від 20.04.2026 р. № 613/2026–р. *Хмельницька обласна військова адміністрація*. URL: <https://t.ly/Os8Y5> (дата звернення: 23.04.2026).

Oksana VOZNA

(Branch of the Education and Science Department of Khmelnytskyi Regional State Administration)

State Policy on the Integration of Veterans into the Educational System for Preparing the Population for National Resistance

The article analyses the role of war veterans in the formation and development of Ukraine's system for preparing the population for national resistance under contemporary security challenges. It substantiates that the state's sustainable development and the effectiveness of national security directly depend on the level of civic awareness, society's readiness for collective action, and the recognition of responsibility for protecting Ukraine's sovereignty and territorial integrity. Particular attention is paid to the socio-political and educational dimensions of national resistance, as well as to the interdisciplinary nature of preparing the civilian population to act in wartime and crises. The potential of war veterans is revealed as carriers of unique combat, social, and value-based experiences, capable of acting as key agents in the intergenerational transmission of national-patriotic and security-oriented attitudes. The article examines the legal and regulatory framework for the integration of veterans into the education sector, particularly in the context of implementing state policy on social and professional adaptation and the introduction of methodological recommendations for their employment within the education system, including positions as teachers of the subject «Defence of Ukraine.» The main advantages of involving veterans in the educational process are outlined, including enhancing the practical orientation of education, developing learners' competencies in security, defence, and civil protection, as well as strengthening youth motivation and civic responsibility. Key limitations to the integration of veterans into pedagogical activity are identified, and ways to overcome them are proposed, including psychological support, methodological assistance, and improvement of mechanisms for evaluating the effectiveness of educational activities. The article concludes that the development of competency-based approaches to veterans' remuneration is advisable as an important condition for the effective use of their potential within the system of preparing the population for national resistance.

Keywords: *public administration, management, personnel selection, local self-government bodies, regional level, national resistance, national security, war veterans, veterans' integration, education system, «Defence of Ukraine», civic and defence awareness, civilian population training, territorial defence.*

Надійшла до редакції 30.04.2026

Опублікована онлайн 22.05.2026

Прийнята до друку 20.05.2026

Опублікована 31.05.2026

Декларації

Фінансування. Дослідження виконано без залучення зовнішнього фінансування.

Конфлікт інтересів. Авторка заявляє, що не має приватного, службового, фінансового чи іншого інтересу, який міг би вплинути на об'єктивність дослідження, його зміст, висновки або пропозиції.

Використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті авторкою використовувалися інструменти штучного інтелекту, зокрема ChatGPT на базі моделі GPT-4o, виключно як допоміжний засіб для мовного редагування, стилістичного упорядкування та уточнення окремих формулювань. Використання таких інструментів не вплинуло на зміст дослідження, його концепцію, аргументацію, наукові положення та висновки, які сформульовані авторкою самостійно.